

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 16 iunie 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • IUNIE 2017 • NR.5 (135)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1. Natalia Albu:** Amenințările externe sunt alimentate de vulnerabilitatea din interiorul statului – de slaba guvernare.
- 2. Ion Tăbărtă:** Actorii politici din Republica Moldova exploatează amenințările de securitate pentru a obține dividende electorale și economice.
- 3. Lasha Tughushi, Georgia:** Nu doar armata asigură securitatea statului, ci și democrația și combaterea corupției.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Regimul liberalizat de vize acordat de UE Republicii Moldova în 2014 funcționează bine, cu o rată foarte scăzută de refuz, iar peste 850 mii de cetățeni moldoveni au călătorit deja fără viză în spațiul Schengen, se spune în raportul Comisiei Europene privind implementarea politicilor europene de vecinătate. Raportul mai subliniază că UE sprijină negocierile pentru reglementarea conflictului transnistrean cu scopul de a găsi soluții pașnice și durabile. Crearea zonelor de liber schimb cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina deschide noi oportunități comerciale și investiționale și un cadru de funcționare mai stabil pentru companiile din UE și cele din regiune. UE este partenerul comercial numărul unu pentru toți cei trei parteneri DCFTA. Ponderea UE în totalul comercial în 2016 s-a majorat la 55% pentru Republica Moldova, la 41% pentru Ucraina și la 30% pentru Georgia.

Compania rusă „Inter RAO”, în proprietatea căreia se află Centrala electrică de la Cuciurgan din regiunea separatistă transnistreană, a recăștigat 70% din livrările de curent în Republica Moldova. Chișinăul a schimbat prevederile acordului din 31 martie, prin care compania ucraineană DTEK Holding urma să fie sigurul furnizor de energie. Prețul la care compania de stat Energocom va cumpăra energia de la Cuciurgan este de 45 de dolari pentru un megawatt, față de 50 cât oferea inițial furnizorul ucrainean. Schimbarea contractului a avut loc fără un concurs public, iar Comunitatea Energetică Europeană a criticat lipsa de transparență a tranzacției. Într-o primă reacție, liderul regiunii transnistrene, Vadim Krasnoselski, i-a multumit vicepremierului rus Dmitri Rogozin pentru un presupus rol pe care l-ar fi avut în reluarea livrărilor de energie de la Cuciurgan pe piața moldovenească.

Comisia interguvernamentală Republica Moldova – România pentru integrare europeană s-a reunit la Chișinău, după o pauză de doi ani. Potrivit IPN, între înțelegerile convenite cu acest prilej se află sprijinirea reformei poliției prin împărtășirea experienței și bunelor practici pentru dezvoltarea Centrului comun de instruire a organelor de aplicare a legii, dar și valorificarea platformelor de cooperare în domeniul justiției.

Parlamentul a revotat proiectul legii pentru ratificarea Protocolului de amendare a Acordului dintre Guvernul Republicii Moldova și Guvernul României privind cooperarea în domeniul militar. Documentul a fost respins anterior de președintele Igor Dodon, pe motiv că acesta ar încălca statutul de neutralitate al Republicii Moldova. Roman Boțan, președinte al Comisiei parlamentare pentru securitatea națională, a menționat că acest protocol constituie o oportunitate de consolidare a relațiilor bilaterale moldo-române în domeniul apărării și a invocat decizia Curții Constituționale care a stabilit că „statutul de neutralitate nu impune condiții suplimentare care să limiteze politica externă a statului neutru”. După revotarea documentului de către Parlament, președintele Igor Dodon este obligat să-l promulge.

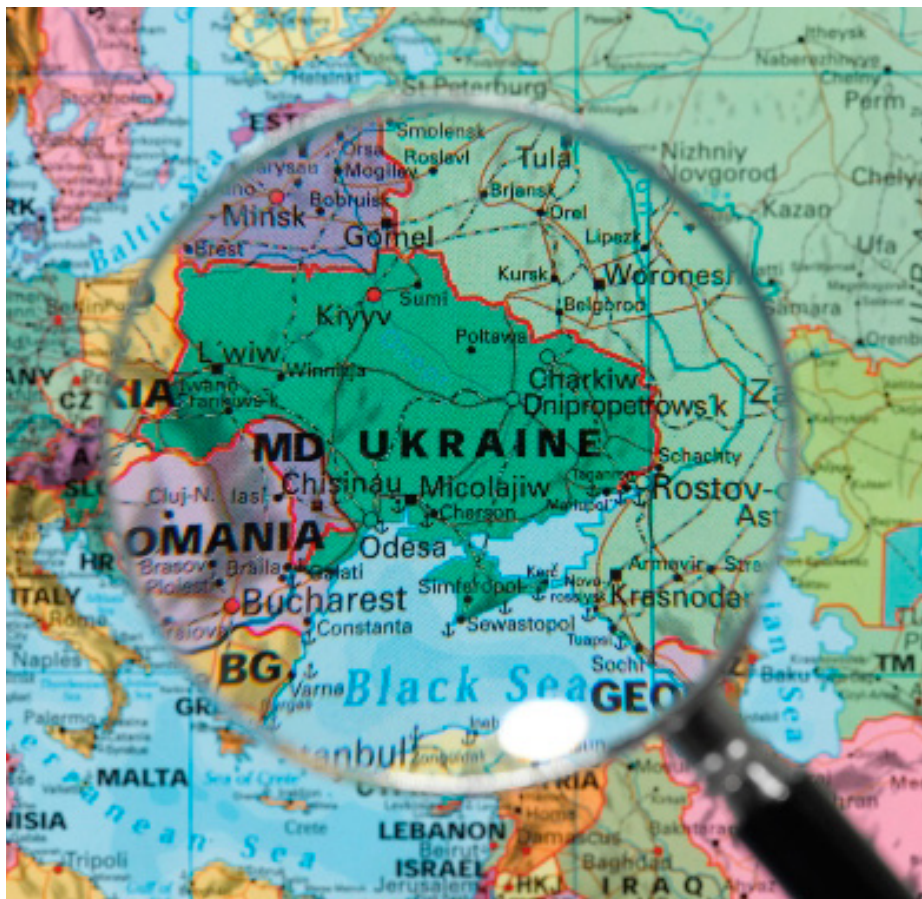

Partidul Democrat a înregistrat în Legislativ proiectul de lege pentru combaterea propagandei ruse la TV. Potrivit liderului PD, Vlad Plahotniuc, proiectul nu va interzice emisiunile și posturile TV rusești, mai ales cele de divertisment, însă democrații recunosc că programele analitice și informative rusești vor suferi modificări, iar accentul se va pune pe știrile despre UE, SUA, Canada și NATO. Proiectul prevede sancțiuni financiare și chiar retragerea licenței de emisie pentru cei care nu se vor conforma. Directorul Asociației Presei Independente, Petru Macovei, consideră că inițiativa este una necesară, dar spune, într-un interviu pentru Europa Liberă, că nu are deloc încredere în sinceritatea Partidului Democrat și a liderului acestuia „care retransmite, de peste zece ani, cel mai toxic canal propagandistic din Federația Rusă, Pervii Kanal”.

Cel mai recent sondaj de opinie, realizat de Fondul Opiniei Publice la comanda Companiei Pollexpert, arată că 57% din respondenți consideră că Republica Moldova ar trebui să fie apropiată de Rusia, iar 43 la sută optează pentru apropierea de Occident și Europa. Datele sondajului plasează Federația Rusă în topul țărilor față de care moldovenii au atitudini pozitive. Urmează UE, România, Ucraina și SUA. Ideea aderării Moldovei la blocul NATO e sprijinită de 21% dintre respondenți. Pentru unirea Moldovei cu România optează 23%.

În ce măsură își poate garanta Republica Moldova securitatea?

Natalia Albu: Amenințările externe sunt alimentate de vulnerabilitatea din interiorul statului – de slaba guvernare

Conferențiarul universitar **Natalia Albu**, doctor, director al Centrului de Cercetări Strategice de pe lângă Institutul de cercetări juridice și politice a Academiei de Științe de la Chișinău, notează că existența unui conflict pe teritoriul Republicii Moldova care amenință integritatea teritorială este cea mai iminentă amenințare la adresa securității statului, dar că există și alte zone vulnerabile, alimentate în special de carențele generate de slaba guvernare, noțiune care ține de domeniul securității politice.

■ **Lina Grău:** În ce măsură se poate spune că mediul de securitate în regiunea în care se află Republica Moldova este acum diferit de cel de acum câțiva ani? S-au schimbat lucrurile după evenimentele din Ucraina?

■ **Natalia Albu:** După escaladarea situației din Ucraina mediul de securitate la nivelul regiunii în care se află Republica Moldova este diferit prin faptul că a devenit clară atitudinea actorilor importanți din regiune, cum este Federația Rusă, vizavi de vectorul de dezvoltare, sau politica externă, ale țărilor care sunt membre CSI, foste republici unionale.

În al doilea rând, este clară și atitudinea structurilor internaționale de securitate vizavi de situația din regiune. Cu toate că se întreprind anumite măsuri, totuși prioritare pentru aceste structuri sunt statele care sunt membre ale Alianței Nord-Atlantice sau statele UE.

■ **Lina Grău:** Dacă e să privim la nivelul Republicii Moldova, care sunt principalele provocări cu care se confruntă țara noastră?

■ **Natalia Albu:** Dacă e să analizăm din perspectiva academică, evident că existența unui conflict pe teritoriul care amenință integritatea teritorială este cea mai iminentă amenințare la adresa securității unui stat, inclusiv a

Republicii Moldova care are situația de pe malul stâng al Nistrului.

Dacă e să ne amintim de topul principalelor 15 provocări care au fost enunțate în 2015, pe care le putem găsi pe site-ul Academiei de Științe, unele din ele nu s-au modificat. Adică situația cu conflictul așa și rămâne, la fel și pericolul agresiunii externe din partea unui actor regional, cum a fost și în cazul Ucrainei. Dar aceste amenințări sunt foarte puternic alimentate de vulnerabilitatea și riscurile din interiorul statului – de slaba guvernare, noțiune care ține de domeniul securității politice.

Dacă analizăm rapoartele unor organizații precum Freedom House sau alte surse care analizează indicatorul guvernării și adăugăm și indicatorul regiunii transnistrene, noi ajungem în categoria statelor ne-libere. Și nivelul de guvernare din perspectiva drepturilor omului, a libertăților de exprimare este de asemenea foarte jos.

De aceea aș spune că acești trei factori împreună – situația regională, nivelul guvernării și incapacitatea statului, în sensul că acesta nu are resurse suficiente atât umane, cât și dependența energetică – aprofundează riscurile și amenințările interne, în special secesionismul.

■ **Lina Grău:** Apropo despre acest aspect al bune sau proastei guvernări despre care ați amintit. Aș vrea să extindeți subiectul și să explicați de ce o proastă guvernare sau carențele în democrație ar afecta securitatea unui stat. De ce carențele în combaterea corupției sau carențele în respectarea

drepturilor omului și în libertatea mass media ar amenința securitatea statului?

■ **Natalia Albu:** Privind din perspectiva academică, uneori se face confuzie dintre securitatea națională și securitatea statului. Securitatea națională se referă și la popor, nu doar la securitatea guvernării, securitatea politică. Dar securitatea statului se refera în mod special la securitatea instituțiilor statului care vin să asigure guvernarea.

Atunci când se face propagandă și manipulări acest lucru sustrage atenția de la alte probleme mai mici – cum este sărăcia, corupția și altele – fenomen care are loc și în Republica Moldova. De aceea în această situație populația începe să-și piardă încrederea în așa valori cum este democrația, integrarea europeană, pentru că le asociază cu guvernarea.

Și atunci este percepută ca o amenințare această practică a propagandei, care este una foarte puternică în contextul unui război hibrid. Ne amintim situația din Ucraina, când propaganda spunea că, din cauza că a vrut să adere la UE, Ucraina a avut o situație care a condus la un conflict. Deci, sunt manipulări care sunt utilizate în interesul elitelor politice sau a grupurilor din domeniu.

■ **Lina Grâu:** Autoritățile de la Chișinău au pornit o reformă în domeniul securității. Din punctul Dumneavoastră de vedere, care sunt realizările și restanțele la acest capitol și dacă vedeți că ar exista voință politică pentru aceste reforme?

■ **Natalia Albu:** Reforma sectorului de securitate este un concept care este lansat de prin anii 2001-2003. Dar eu aș spune că la nivel de concept reforma de securitate este neglijată pe moment, autoritățile axându-se mai mult pe adoptarea anumitor strategii sectoriale, cum ar fi strategia de apărare națională. Pentru că noi avem doctrina militară care din 1995 este deja depășită, au fost încercări de a adopta Strategia militară, dar aceste strategii și interesul de a le elabora și adopta apar sporadic, în dependență de anturaj, de guvernare sau de prioritățile unui lider care vrea să demonstreze că în perioada sa s-a realizat ceva. Dar nu se ține cont întotdeauna de interesele naționale și de amenințările reale care există.

Dacă vorbim de reforma sectorului de securitate și apărare, practic aceasta este realizată în mod special atunci când vorbim despre restructurarea Ministerului de Interne, a Poliției de frontieră, despre managementul integrat al frontierei de stat. Când vorbim despre structurile de forță e suficient să spunem că până în ziua de azi noi nu avem un ministru al Apărării.

Deci, situația cu reforma sectorului de securitate la moment eu aș spune că este incertă și nu prea se promovează. Iar unii experți consideră chiar că este depășită ca concept.

■ **Lina Grâu:** În ceea ce privește provocările de securitate pe care le are Republica Moldova – acestea pe de o parte există, iar pe de altă parte, Republica Moldova declară că este stat neutru. În ce măsură relația cu NATO, sau poate din contra – relația

cu partenerii din Est, ar putea ajuta la depășirea acestor provocări de securitate pe care le are Republica Moldova?

■ **Natalia Albu:** În luna aprilie am fost la Centrul Marshall la un curs privind securitatea regională, timp de patru săptămâni. Eu în general sunt optimistă, dar aceste săptămâni au fost suficiente pentru a face un pas înapoi către pesimism. Dar totuși revii în țară și îți dai seama că trebuie ceva de făcut.

Ce am vrut să spun? La acest curs au fost foarte mulți reprezentanți ai altor structuri, ai altor state care au vorbit despre securitatea din regiune – Karabahul de Munte, Georgia și în mod special Republica Moldova. Și aceștia au dat de înțeles că la moment pentru structurile occidentale sunt prioritare relațiile cu partenerii importanți de la nivel global. În aceste condiții Republicii Moldova îi va fi acordat un anumit ajutor, dar dacă va fi vorba despre amenințări la adresa țărilor membre, acestea vor avea totuși prioritate.

Ca răspuns la întrebarea mea referitoare la viziunea Uniunii Europene cu privire la reglementarea conflictului transnistrean și care scenariul ar fi optim, a doua zi prin e-mail am primit ca răspuns un material cu privire la nivelul de corupție din țară. Și răspunsul a fost că problema nu este gradul de angajare și implicare a Uniunii Europene, ci răspunsul este în Republica Moldova.

De aceea concluzia mea este că noi avem oportunități și instrumente foarte bune de a ne promova ca stat

independent păstrând pe moment caracterul neutru – pentru a nu alimenta speculațiile celor vor să folosească acest aspect ca sperietoare precum că Republica Moldova ar putea să adere la NATO. Între timp, autoritățile trebuie să lucreze cu populația, cu societatea pentru a o informa care sunt avantajele cooperării cu NATO și UE.

Eu văd, totuși, suport și claritate în relațiile noastre cu NATO și UE și doar nivelul și calitatea noastră vor fi cele care vor determina ce fel de relații vom avea. Nu ni se impun aceste relații, noi suntem cei care trebuie să ne decidem la ce nivel ne poziționăm.

În plus, la același curs mi-au dat de înțeles că totuși trebuie să ne determinăm în ce direcție mergem. Pentru că dacă vorbim despre aderarea la proiectul eurasiatic atunci avem în vedere anumite standarde. Dacă vorbim despre aderarea la proiectul euroatlantic, la Uniunea Europeană, este vorba despre alte standarde. Și nu că noi nu am vrea să colaborăm cu ambele structuri, dar sunt standarde diferite – economice, valorice – și trebuie să ne ajustăm sau unui, sau altui standard.

■ **Lina Grâu:** Deci, spuneți că este momentul în care Republica Moldova trebuie să se determine în ce direcție totuși o ia?

■ **Natalia Albu:** Demult a venit acest moment. Doar că presupun că ni s-a mai dat o perioadă de răgaz pentru că am avut șanse să fim o istorie de succes în Parteneriatul Estic. Mi-au spus foarte mulți europeni că noi am avut toate calitățile pentru a face acest lucru. Pentru că era mai simplu

de gestionat și corupția în Republica Moldova în comparație cu alte state, și un alt avantaj era și faptul că suntem o țară mai mică și sunt și oameni bine pregătiți.

■ **Lina Grâu:** Și atunci cum vă explicați faptul că această „poveste de succes” a ajuns să fie bătaia de cap a Parteneriatului Estic?

■ **Natalia Albu:** Vin din mediul academic și, de regulă, nu-mi place să fac politică. Dar totuși ajungem la calitatea guvernării. Pentru că oricare strategie de colaborare cu societatea trebuie să vizeze societatea civilă – deoarece de bine, de rău, societatea civilă este educată, instruită; trebuie să vizeze poporul, oamenii din suburbii, din regiuni, care au rude peste hotare. Ei sunt grupurile-țintă cu care ar trebui să se lucreze. Ei sunt cei care trebuie să fie convinși că avem nevoie de un vector și că acel vector este unul bun.

Și aici iarăși revenim la calitatea guvernării. Eu aș spune, din perspectiva academică, că este nevoie de prioritizarea corectă a necesităților, a nevoilor statului, în conformitate cu interesul național. Dar, sincer să vă spun, nu am văzut un document strategic, în care să fie clar formulat interesul național al Republicii Moldova.

■ **Lina Grâu:** Din punctul Dumneavoastră de vedere, este deschiderea unui oficiu NATO la Chișinău o amenințare pentru securitatea Republicii Moldova, așa cum am auzit spunându-se la cel mai înalt nivel, la nivelul președintelui Republicii Moldova?

■ **Natalia Albu:** Eu nu cred că este o amenințare. Eu personal am simțit o notă pozitivă în deschiderea acestui oficiu. Deseori noi, mediul academic, dorim să avem acces la anumite proiecte, dar nu cunoaștem care ar putea fi partenerii noștri. Trebuie să ai niște parteneri, niște co-echipieri de talie care au capacități. Și tu nu cunoști acești co-echipieri care ar putea să te ajute să ai acces la un anumit proiect, să ai succes și să fii finanțat. Oficiul respectiv oferă acest pachet de informații care facilitează accesul la aceste proiecte.

În al doilea rând, însăși calitatea, statutul acestui oficiu este asemănător cu cel din Georgia. Republica Moldova are numai de câștigat, deoarece NATO mizează prin Parteneriatul pentru Pace și programul numit Securitate pentru Știință pe colaborarea nu doar multilaterală, dar și bilaterală. Poți să-și găsești parteneri din cadrul NATO cu care să cooperezi la nivel bilateral. Nu este obligatoriu să fie o colaborarea încheiată la nivelul Alianței.

De aceea, eu nu văd deschiderea acestui birou drept o amenințare, ci, din contra, cred că este un factor benefic din perspectiva cercetării, a colaborării. Drept exemplu poate fi adus programul de ecologizare prin colectarea și distrugerea pesticidelor. Din păcate, populația nu prea cunoaște aceste aspecte.

■ **Lina Grâu:** În ceea ce privește exercițiile internaționale militare la care militarii moldoveni au participat de-a lungul anilor, din punctul Dumneavoastră de vedere, au militarii moldoveni de câștigat

de pe urma acestor exerciții? Este nevoie ca armata Republicii Moldova să participe la exerciții militare cu țări NATO, cu țări ale UE? Știm că în ultima perioadă au fost interzise aceste participări la indicația președintelui Igor Dodon.

■ **Natalia Albu:** Desigur că au nevoie să participe la aceste exerciții multinaționale pentru că în timp ce bugetul Armatei naționale nu permite instruirea militarilor și oferirea acelor exerciții necesare pentru a ajunge la un nivel calitativ bun, colaborările internaționale în acest domeniu permit să fie profesionalizate forțele armate. Aceste exerciții multinaționale sunt necesare în epoca globalizării unde riscurile și amenințările sunt comune – vorbim despre amenințări asimetrice, vorbim de lupta cu terorismul, noi nu vorbim de un câmp direct de bătălie unde este clar cine este adversarul și se duce lupta ca în perioada medievală. Deci, noi trebuie să fim interoperabili cu alte structuri de securitate ca la necesitate să ne asigurăm suport reciproc. Noi vorbim și despre necesitatea unui exercițiu multinațional din Ucraina care nu a fost niciodată, fiind vecini și având aceleași probleme de securitate.

Respectiv, eu cred că în contextul profesionalizării forțelor armate, aceste exerciții militare sunt un lucru foarte bun. Eu nu pot aduce cifre foarte exacte în acest moment, dar știu că la noi, de exemplu, un militar pregătit în termen trebuie într-o zi să facă 10 împușcături, în timp ce el face doar una. Armata națională nu poate asigura toate necesitățile.

Exemplul Bangladeshului este foarte

cunoscut – ei participă în misiuni de pacificare ale ONU, sunt foarte activi și prin aceasta ei își profesionalizează armata. Și dacă la început trebuiau să investească mai mult în acei militari, acum ei, fiind parteneri credibili, nu cheltuiesc decât pentru echipamentul pe care îl asigură, plus motorina și transportul. Ar fi fost mult mai costisitor ca același nivel de profesionalism să fi fost asigurat în interiorul țării decât în misiuni.

■ **Lina Grău:** Pe scurt, cum ați putea caracteriza situația de securitate a Republicii Moldova? Este Republica Moldova capabilă să-și asigure securitatea?

■ **Natalia Albu:** Starea de securitate a unui stat, dacă e să o analizăm în formulă, presupune să adunăm vulnerabilitatea, riscul și amenințarea și să le împărțim la capabilitate. Aceasta este formula matematică a stării de securitate a unui stat. Dacă vom aduna toate riscurile, amenințările și vulnerabilitățile statului Republica Moldova și vom împărți la capacitate vom ajunge la un rezultat mai jos de nivelul mediu de securitate al unui stat.

Noi avem riscuri ordinare, riscuri excepționale și riscuri iminente. Formula de mai sus indică faptul că statul la moment își permite să facă față riscurilor ordinare care se referă la întreaga populație – fie aceștia refugiați, minorități, persoane vulnerabile. Deci, statul asigură ordinea cu ajutorul forțelor interne, a poliției. Când crește nivelul de amenințare la adresa unui stat noi vorbim de riscuri excepționale – aici se are în vedere că este nevoie de protecția anumitor pătri sociale,

inclusiv refugiați. Noi nu avem refugiați, dar avem persoane intern strămutate pe baza conflictului din Transnistria. Cu toate acestea, nu avem nicio legislație care ar reglementa această situație. Și după structura dată putem spune că securitatea statului e mai jos de mediu. Acest lucru înseamnă că este capabil să facă față la nivel minim riscurilor ordinare care acoperă toată populația și instituțiile statului.

Armata intervine atunci când apare al treilea nivel de risc - riscuri iminente – când integritatea teritorială, vitalitatea statului sunt amenințate.

■ **Lina Grău:** Ceea ce spuneți înseamnă că la nivelul unor riscuri mai simple statul Republica Moldova este capabil să asigure securitatea, dar în cazul unor provocări mai serioase, mai importante ar exista anumite semne de întrebare?

■ **Natalia Albu:** Da. Ar exista anumite semne de întrebare. Dar, iarăși, aici este vorba despre parteneriate. Atunci când apar riscuri mai importante, niciun stat nu poate să-și asigure independent securitatea, de aceea statele și aderă la o anumită structură de securitate. În acest context, Republica Moldova trebuie să-și revadă pachetul de parteneri, de aliați, unde ar putea să intervină în reglementarea sau contracararea unor riscuri.

Dar reieșind din faptul că noi suntem stat neutru, Republica Moldova nu face parte din alianțe politico-militare, respectiv, pachetul de asistență al Alianței Nord-Atlantice se referă doar la logistică, la consultări, la recomandări.

Ion Tăbârță: Actorii politici din Republica Moldova exploatează amenințările la adresa securității pentru a obține dividende electorale și economice

Expertul IDIS Viitorul, Ion Tăbârță, susține că Republica Moldova are foarte multe provocări atunci când vine vorba despre securitatea statului și din păcate nu are o viziune despre cum pot fi acestea depășite. În plus, actorii politici încearcă să exploateze la maximum toate amenințările la adresa securității Republicii Moldova pentru a obține cât mai multe dividende electorale sau economice.

■ **Lina Grău:** Experții spun că mediul de securitate în care se află Republica Moldova și regiunea s-a schimbat în ultimii ani. În ce mod? Cum se poate defini această schimbare?

■ **Ion Tăbârță:** Mediul de securitate s-a schimbat după criza ucraineană din anul 2014. După anexarea peninsulei Crimeea și deschiderea unui nou teren separatist în estul Ucrainei de către Federația Rusă, Kievul cu totul altfel a început să se uite la arhitectura securității în Europa de Sud-Est și foarte mult și-a revizuit relația sa cu Republica Moldova privind problematica transnistreană.

Dacă până în 2014 Kievul tolera anumite politici ale Tiraspolului sau anumite segmente ale elitelor ucrainene chiar le încurajau pentru a obține anumite beneficii economice,

atunci după 2014 a apărut o politică de stat a Kievului menită să înăbușe din fașă eventuale pericole care ar veni dinspre Tiraspol spre Kiev.

Trebuie de spus că separatismul transnistrean, odată cu declanșarea crizei ucrainene, a căpătat o importanță geostrategică și în politica promovată de Federația Rusă contra Ucrainei, nu numai contra Republicii Moldova. Moscova mult timp a folosit conflictul transnistrean pentru a opri, a tempera anumite politici de orientare europeană a Republicii Moldova. La un moment dat însă Tiraspolul nu mai era deja o pârghie eficientă contra orientării europene a Republicii Moldova. Problemele au apărut din interior, au apărut din cauza situației politice din Republica Moldova, dar conflictul transnistrean nu mai era o astfel de piedică. Iar Federația Rusă a încercat să folosească tot mai mult acest conflict separatist contra statului ucrainean.

Dar lucrurile s-au mai schimbat politic aici, în Republica Moldova. Noi asistăm la anumite politici de etape ale unui partid pro-rus la Chișinău, ne referim aici la Partidul Socialiștilor și la faptul că principalul exponent al acestui partid, Igor Dodon, a venit în fruntea instituției Președinției, ceea ce remodelează anumite strategii ale Moscovei aici, la Chișinău.

Regiunea transnistreană a început să fie luată în calcul în așa-numitul scenariu politic de reorientare geo-politică a Republicii Moldova. Adică, să aibă loc o anumită conexiune a instituțiilor politice din Republica Moldova cu instituțiile nerecunoscute din regiunea transnistreană și, cumva, sub o anumită formă, să reintroducă ceea ce am avut în anul 1940, când dreapta râului Nistru a fost conectată la stânga râului Nistru, iar Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească

a fost transformată în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Aproximativ un scenariu de așa gen, desigur păstrând proporțiile și datele momentului, urmărește acum politic Federația Rusă în Republica Moldova.

■ **Lina Grău:** Ați menționat problema transnistreană ca fiind una dintre cele mai mari provocări de securitate ale Republicii Moldova. Care mai sunt alte provocări de securitate care determină paradigma la capitolul securității?

■ **Ion Tăbârță:** Noi avem acum mai multe provocări.

Ceea ce s-a întâmplat în politica moldovenească și faptul cât de funcționale sunt instituțiile statului Republica Moldova foarte mult afectează securitatea statului. Pentru că unul dintre aceste tipuri de amenințări, amplificate, ar putea să creeze foarte multe perturbări instituționale. Știm foarte bine ce s-a întâmplat cu celebrul landromat sau celebra „spălătorie rusească”, când peste 20 de miliarde, nici nu mai cunoaștem exact cât, bani din sursele federale ruse, au fost spălate prin intermediul sistemului bancar și judecătoresc moldovenesc. Să nu mai vorbesc despre devalorizarea sistemului financiar bancar al Republicii Moldova și nu a mai puțin celebrul miliard.

Toate aceste aspecte, desigur, sunt amenințări serioase la adresa statului Republica Moldova, pentru că după tot ce s-a întâmplat acest lucru arată că statul nostru este unul slab funcțional, că orice tip de amenințare serioasă poate submina serios însuși existența statului Republica Moldova.

O altă amenințare despre care se vorbește mai puțin ar fi o eventuală amenințare militară. La un moment, desigur, un astfel de scenariu pare

cumva ireal, însă să ne aducem aminte că nici georgienii în 2008, sau ucrainenii în 2014 nu se așteptau la o eventuală agresiune militară comisă împotriva lor. Desigur, la moment, acest scenariu nu este cel mai verosimil, însă, totodată el nu trebuie nicidecum exclus.

■ **Lina Grău:** Aspectul democrației, carențele în domeniul democrației, derapajele care unele voci spun că se întâmplă tot mai des și mai accentuat în Republica Moldova, constituie acestea amenințări la adresa securității Republicii Moldova? Și cam de ce ar fi acestea amenințări?

■ **Ion Tăbârță:** „Anumite derapaje în democratizarea Republicii Moldova sunt o problemă reală. Și noi aici putem să vorbim despre o anumită evoluție și involuție democratică în Republica Moldova.

În anii '90 Republica Moldova era un stat pe care toți considerau că, deși se democratiza lent, totuși se democratizează. Pe urmă a venit regimul lui Voronin cu evoluțiile și involuțiile sale, în special în perioada 2007-2009 mulți vorbeau și nu fără temeii că în Republica Moldova deja sunt anumite tendințe autoritare și că Republica Moldova se îndreaptă spre un stat autoritar.

După aceasta am avut iarăși o perioadă de evoluție a guvernărilor pro-europene, sau așa-numitul ciclu AIE. Perioada 2009-2013, până la criza din Pădurea Domnească, toți vorbeam de o evoluție în Republica Moldova. Iar criza din Pădurea Domnească sau acel incident nefericit din Pădurea Domnească din ianuarie 2013 a scos la suprafață toată șubrezenia instituțiilor statului Republica Moldova și de atunci vorbim deja despre o anumită involuție, de atunci vorbim despre așa-numitul stat captiv.

Iar anul 2015, de fapt, a însemnat sfârșitul ciclului AIE și începerea unui alt proces – cel puțin la moment se vede că actualul sistem politic moldovenesc este construit pe temelia Partidului Democrat. Și aici deși guvernarea din Republica Moldova se declară un stat european și cel puțin declarativ mizează pe un parcurs european, în practică vedem că avem foarte multe acțiuni care nu prea sunt pro-europene.

Pe de o parte, se spune că noi susținem toți partenerii pro-europeni, dar totodată se merge la anumite înțelegeri tacite și o sincronizare a mișcărilor cu un partid pro-rus din Republica Moldova. Se merge pe această bipolarizare a societății moldovenești. Chiar și introducerea sau schimbarea sistemului electoral va duce la întărirea partidelor puternice. Iar la moment cele mai puternice sunt Partidul Democrat și Partidul Socialiștilor. Iar ponderea partidelor mici, inclusiv a celor pro-europene, va scădea.

Adică, apare un risc ca Republica Moldova să se îndrepte pe o cale a autoritarismului, cel puțin pe o anumită perioadă. Iar de acest lucru se poate folosi, în modul cel mai direct, Federația Rusă. Partidul de la guvernare, pentru a obține anumite dividende și pentru a se menține la conducere, poate să meargă la anumite cedări către Partidului Socialiștilor. Și, spre exemplu, dacă ne uităm la sistemul votului mixt, la prevederile despre regiunea transnistreană, se pot crea premise foarte periculoase, când exponenții regimului de la Tiraspol pot ajunge în Parlamentul Republicii Moldova, ocolind un anumit filtru și un anumit control venind din partea Chișinăului.

Chișinăul, de fapt, tot timpul a spus că noi suntem de acord ca cei din

IUNIE 2017

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

regiunea transnistreană să participe la alegerile parlamentare din Republica Moldova, dar pentru asta ei trebuie să se deschidă politico-informațional pentru actorii politici din Republica Moldova. Ori Tiraspolul și Moscova tot timpul se pronunțau împotriva. Însă, odată cu acest proiect de lege, se creează condiții ca cei din regiunea transnistreană să ajungă în Parlamentul Republicii Moldova, ca fără autoritățile de acolo să se deschidă politic și informațional către actorii politici din Chișinău.

■ **Lina Grău:** Această situație de scindare, de bipolaritate la nivelul conducerii Republicii Moldova, cred că se reflectă și asupra situației care s-a creat în jurul deschiderii oficiului NATO în Republica Moldova. Din punctul dumneavoastră de vedere, este acest oficiu o provocare pentru securitatea și neutralitatea Republicii Moldova?

■ **Ion Tăbârță:** Nu, acest oficiu nu este niciun fel de provocare. Este ridicol să spui că un oficiu NATO, deschis în Republica Moldova cu o misiune, în linia marii civilă, creează un mai mare pericol pentru securitatea Republicii Moldova decât aceleași trupe ruse care se află în regiunea transnistreană de la existența Republicii Moldova ca stat.

În primul rând, această reacție este una bolnăvicioasă, venită din partea Moscovei, iar Moscova folosește anumiți actori de influență politică aici, la Chișinău, pentru a se împotrivi acestui oficiu. Și se merge din punct de vedere informațional pe clișeele războiului rece când, știm foarte bine, NATO era o organizație rivală și chiar agresoare din perspectiva propagandei sovietice. Ori ceea ce se face din punct de vedere informativ aici, în Republica Moldova, se încearcă să se mențină

aceste clișee și să fie exploatate la maximum.

Noi știm foarte bine, chiar în 2005-2006, când s-a deschis acel Centru de Documentare și Informare NATO în Republica Moldova, care era retorica propagandei ruse. Și nu s-a întâmplat nimic grav, iar acel Centru de Documentare și Informare mai mult este un fel de bibliotecă.

Acum, Republica Moldova are nevoie de o colaborare cu NATO, are chiar nevoie de o colaborare mai strânsă pe o serie de segmente. Statutul nostru de neutralitate nu ne permite să ne aprofundăm din punctul de vedere al unei cooperări militare mai strânse.

La noi, cumva, subiectul NATO tot timpul a fost neglijat, chiar și partidele politice influente și care s-au aflat la guvernare, cu anumite excepții, nu atingeau subiectul NATO. Toți vorbeau despre integrarea europeană, însă mai puțin vorbeau de NATO. Pe timpuri vorbea PPCD-ul, mai nou vorbea Partidul Liberal. În rest, segmentul NATO a fost un fel de subiect tabu.

Eu cred că poate ar trebui să aibă loc anumite discuții în societatea moldovenească despre rolul NATO și cum ar putea contribui la sporirea securității Republicii Moldova și aceste discuții ne-ar permite să informăm mai clar, mai bine, mai adecvat publicul despre ce reprezintă NATO și despre faptul că actualul NATO și cooperarea Republicii Moldova cu NATO nu este ceea ce a fost în timpul războiului rece.

■ **Lina Grău:** Tot în acest context, cum vedeți interdicția pentru militarii moldoveni de a participa la exerciții militare cu statele NATO și ale Uniunii Europene? Au nevoie militarii moldoveni de astfel de exerciții?

■ **Ion Tăbârță:** Desigur că au nevoie. Din punctul de vedere a profesionalismului, din punctul de vedere al creșterii gradului de performanță noi avem nevoie. Și militarii noștri au participat în mai multe operațiuni polițienești, operațiuni civile, operațiuni de pacificare în fosta Iugoslavie, într-o serie de state africane, unde ei au fost apreciați și, desigur, ei și-au crescut gradul lor și nivelul lor de competitivitate.

Acest lucru nu înseamnă că noi ne pregătim deja mâine să intrăm în război cu cineva. Însă pentru o eventuală reacție când ar fi posibile amenințări trebuie să avem militari bine instruiți, bine pregătiți pentru a putea face față situației.

■ **Lina Grău:** Deci, la modul general, cum stau lucrurile în Republica Moldova la capitolul securitate?

■ **Ion Tăbârță:** Foarte prost. Și nu m-aș teme să dau acest calificativ. Pentru că, pe toate aceste segmente noi nu vedem politici clare de reglementare a situației, de remediere a situației. Noi nu avem o politică de stat, din păcate referitor la toate aceste subiecte care se referă la securitatea noastră noi nu avem un fel de acord care ar duce la o coeziune națională.

Dimpotrivă, toate aceste amenințări care există la securitatea Republicii Moldova, indiferent care ar fi tipul de amenințări, actorii politici încearcă să le exploateze la maximum pentru a obține cât mai multe dividende electorale sau, în anumite situații, chiar și dividende economice pentru a-și crește posibilitățile politice. Noi, din păcate, nu avem la nivel politic o retorică și un mecanism care ar funcționa ca un tot întreg și care ar spori capacitatea securității statului Republica Moldova.

Lasha Tughushi: **Nu doar armata asigură securitatea statului, ci și democrația și combaterea corupției**

Expertul georgian Lasha Tughushi, directorul fundației „Liberal Academy Tbilisi” din Georgia, declară la Chișinău că democrația, statul de drept și procesele anticorupție sunt piloni fundamentali ale securității statului, pe lângă armată și forțele de ordine. Oamenii din Republica Moldova merită să trăiască într-un stat liber de corupție, care are perspective și viitor, dar combaterea corupției trebuie să devină un deziderat al întregii societăți, declară expertul care a participat recent la o conferință pe probleme de securitate organizată la Chișinău de Asociația pentru Politică Externă și Consiliul de Politică Externă de la Kiev în cooperare și cu suportul biroului regional FES „Dialog în Europa de Est”.

■ **Lina Grău:** În percepția Dvs. cum s-au schimbat în ultimii ani principalele provocări pentru securitate în regiunea țărilor noastre?

■ **Lasha Tughushi:** Nu cred că s-au schimbat principal, pentru că trupele de ocupație cum au fost așa și rămân la noi, sunt staționate în două

regiuni ale Georgiei și reprezintă o amenințare foarte serioasă pentru toată țara. Evident că s-a schimbat un pic contextul politic, pentru că s-au deschis frontierele, există posibilitatea de a vinde anumite produse, vin turiști, s-a mai îmbunătățit regimul de circulație, s-au deschis curse regulate de transport între regiunile țării. Dar din păcate principala problemă nu este soluționată și nu se poate vorbi despre reglementarea acestui conflict.

De asemenea, este neschimbată dorința noastră de a deveni membri ai UE și NATO. După cum știți, am semnat Acordul de Asociere cu UE, avem deja un regim fără de vize cu UE, avem relații foarte apropiate cu Statele Unite ale Americii, care ne ajută foarte mult. Georgia are relații foarte apropiate cu NATO.

Altă dimensiune a securității este bineînțeles democrația, statul de drept, procesele anticorupție. Nu doar armată hrănește – armată este importantă, la fel ca și alte structuri de securitate, dar cel mai important este percepția omului de rând și felul în care el se simte. Noi nu suntem o țară bogată, dar am reușit să facem pași serioși. Asta, în pofida faptului că georgienii sunt mereu nemulțumiți de guvernele lor, iar această nemulțumire uneori este una foarte mare. Dar dacă e să vorbim obiectiv, Georgia se schimbă și se schimbă treptat în direcția bună. Scopul nostru este de a deveni o țară europeană.

Noi am reușit să facem un pas mare în direcția anticorupție. Chiar și patrula rutieră nu mai ia mită. Procurorul nu ia mită, vameșul nu ia mită, judecătorul nu ia mită. Când iai un certificat nimeni nu ia mită, poți

intra la universitate fără mită. Aceste lucruri a reunit să le facă Georgia și cred că sunt chestiuni foarte importante.

Avem foarte mulți turiști care vin, businessul lucrează, există investiții. Evident că mai avem multe de făcut pentru a ne apropia tot mai mult de standardele europene.

■ **Lina Grău:** Ați amintit progresele anticorupție din Georgia. Este un subiect de mare actualitate pentru Republica Moldova. De ce acest lucru este important pentru democrație și pentru țară în general?

■ **Lasha Tughushi:** Pentru că cetățeanul trebuie să aibă încredere în stat. El trebuie să controleze puterea, dar în același timp să aibă încredere în ea. Dacă omul de rând, cetățeanul, știe că toată lumea ia mită, el nu are încredere în stat. Iar când nu există această încredere, mai ales când nu au încredere oamenii tineri, atunci este o situație foarte frustrantă, nu există energie, nu există dorință de a face ceva, nu există optimism. Și acest lucru lucrează împotriva dezvoltării țării.

Trebuie cumva să se știe că acești oameni cărora noi la plătim din buzunarul nostru – din bugetul în care noi plătim bani, deci noi îi întreținem pe deputați și miniștri – și noi ar trebui să știm că ei trăiesc din salariu. Poate că sună trivial, dar pentru asta e important ca nivelul corupției să nu fie unul foarte înalt. Este foarte rău când fură toți.

La noi situația a fost foarte proastă, credeți-mă. Georgia a fost una din țările în care modul de viață era corupția. A fost un proces dificil, evident, dar s-a întâmplat cumva așa

că noi am adormit și apoi ne-am trezit într-o altă lume. A fost o luptă internă foarte serioasă și noi am reușit. Am parcurs o cale foarte dureroasă – au fost concediați timp de o săptămână 30 mii de milițieni, după care mulți au fost concediați din Procuratură, din judecătoria și așa mai departe și au fost angajați noi oameni, curați. Și iată că aceste măsuri uneori draconice, decizii foarte dureroase au generat acest rezultat. Sunt situații în care trebuie să se acționeze dur – legal, dar foarte dur. Și noi am mers la asta.

Pentru că era deja imposibil de trăit în țară, toată lumea se sufoca, oamenii fugeau din țară, mai ales oamenii tineri fugeau din Georgia. Nu era niciun fel de perspectivă de a trăi într-o țară normală. Și puterea care era atunci a decis astfel și a fost susținută de societate.

■ **Lina Grău:** Impresia mea este că noi, din contra, la un moment dat ne-am trezit, după care am adormit la loc. O situație foarte asemănătoare cu tot ce ați descris în Georgia înainte de reformele anticorupție, o situație de lipsă de perspective și de exod pare să fie acum în Republica Moldova. Mi-e și cumva incomod să vă întreb, pentru că răspuns la această întrebare trebuie să dea puterea de la Chișinău – cum se poate ieși dintr-o astfel de situație?

■ **Lasha Tughushi:** Nici nu știu, poate că încă mai trebuie să ajungeti la un punct după care să se declanșeze avalanșa, ca în munți. Așa ar trebui să fie. Pentru că atunci când oamenii văd toate aceste lucruri, cred că răbdarea are limitele sale.

Cred că dacă această situație va dura prea mult, veți ajunge până la un punct după care cinovnicilor

răi și corupți le va fi foarte rău. Iată de ce elitele și puterea, partidele care conduc trebuie să înțeleagă că cu cât mai repede vor începe să facă reforme reale, cu atât mai ușor va fi pentru ei. Sau, în caz contrar, ei trebuie să înțeleagă că va veni momentul în care cu ei se va discuta în altă limbă. Și nu doresc nimănui acest lucru. Pentru că am văzut ce înseamnă asta – este atunci când simultan și masiv mulți oameni ajung foarte repede la închisoare.

Și nu cred că într-o țară precum Moldova situația actuală poate dura mult. Pentru că am foarte multe cunoștințe, prieteni în Moldova și sunt cu toții oameni foarte deștepți și instruiți, corecți. Și acești oameni merită să aibă o țară în care să nu fie atât de multe discuții despre corupție. Eu cred că astfel de oameni sunt foarte mulți aici. Și eu în principiu sunt optimist în ceea ce privește viitorul Moldovei, sunt sigur că această țară are un viitor foarte bun. Cunoșc mulți oameni tineri de calitate și acest lucru este foarte important.

■ **Lina Grău:** UE are vreun rol în acest proces despre care vorbim? Există pârgii reale de a influența situația?

■ **Lasha Tughushi:** Da, dar, știți, e ca și cum ai avea un vecin bun, el te ajută. Dar în locul tău el nu va decide. Dacă el vede că ai voință, el îți va întinde mâna. Dar dacă tu nu vrei, de ce să-ți întindă mâna? O dată o va face și tu îl vei ignora, a doua oară la fel... Toate aceste lucruri depind de noi.

În ceea ce s-a întâmplat în Georgia la capitolul anticorupție sigur că am fost ajutați, dar decizia a fost a societății din Georgia. Georgienii au fost ei înșiși pregătiți de schimbare, pentru că niciun european, american, neamț

sau francez nu-l va putea impune pe polițist să nu ia mită. Este imposibil. Ei nu conduc țările noastre, noi trebuie să facem aceste lucruri.

■ **Lina Grâu:** În ceea ce privește formațiunile separatiste de pe teritoriul Georgiei și Republica Moldova – rolul acestui factor pentru Rusia a crescut odată cu conflictul din Ucraina?

■ **Lasha Tughushi:** Impresia mea este că Rusia mereu a vrut, după destrămarea, să restabilească controlul asupra teritoriilor pe care le controlase. Prin ce mijloace – e deja altceva: prin intermediul așa numitei soft-power, sau din contra, prin puterea militară, sau printr-o combinație hibridă. Dar a fost mereu o idee la care ei nu au renunțat niciodată. Și noi trebuie să știm

că dacă undeva stă un tanc la un moment dat acesta ar putea să și tragă.

De exemplu la 40 km de Tbilisi, capitala noastră, stau trupe militare rusești. Noi le numim forțe militare de ocupație - și nu doar noi, ci majoritatea lumii civilizate. Acesta este ca un avanpost pentru ei, ei mereu privesc prin țeva tancului către Tbilisi, Kutaisi sau Batumi.

Din păcate, Rusia modernă din punct de vedere politic este montată foarte agresiv - și în Ucraina, și în Moldova, peste tot. Din păcate, Rusia astfel comunică cu vecinii săi – foarte brutal și cred că incorect. Pentru că în loc să-și caute prieteni ea își caută vasali. Iar noi nu vrem să fim vasali. Noi vrem să fim o țară liberă, independentă,

prosperă, bogată, chiar dacă mică, care să trăiască în spațiul european, să fim parte a Europei, parte a NATO.

În pofida greutăților și a presiunilor foarte mari prin intermediul politicilor informaționale și a propagandei noi rezistăm și eu sunt optimist în ceea ce privește Georgia. Eu cred că noi nu vom schimba niciodată direcția noastră pentru că noi mereu am fost parte a civilizației europene. Noi suntem o națiune veche, avem cultura noastră și noi am privit mereu în direcția Europei și mereu am considerat că Europa este casa noastră. Nu contează dacă pe partea dreaptă sau stângă a casei, mi-e greu să spun, dar noi vrem să trăim în această casă.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.